TÜRKİYE NEBATLARI HAKKINDA

Yazan : Prof. Dr. C. REGEL
İst. Üniv, Misafir profesörlerinden

Çeviren: Doç. Dr. F. ÖZTIĞ
İst.Üniv. Farmakobotanik Enstitüsü

Türkiyenin bitki örtüsü, memleketin coğrafî durumu ile yakından ilgilidir. Akdeniz bölgesi, kuzeyde yayvan yapraklı ormanlarla, doğuda step ve Kafkasyanın sıra dağları ile, güneyde ise çöllerle sınırlanmıştır. Mediteran bitki bölgesi, Akdeniz ve Karadeniz sahillerinde ince bir şerit teşkil eder. Bu bölge Atlantik denizine kadar uzanmaktadır. Akdeniz bölgesini dört sahaya ayırmak kabildir : 1. Madeira ve Kanarya adalarının bulunduğu saha, 2. *Quercus ilex* (Pırnar meşesi)'in hakim olduğu batı Akdeniz bölgesi (İtalya ve İspanya buraya dahildir), 3. *Quercus coccifera* (Kermes meşesi)'nin haimk olduğu doğu Akdeniz bölgesi (Yunanistan, Anadolu sahilleri ve İstanbul civarı buraya dahildir), 4. Nihayet Karadeniz sahilleri. İstanbul, doğu Akdeniz bölgesi ile Karadeniz bölgesi sınırında bulunmaktadır.

İstanbul civarının vegetasyonundaki değişik şekiller, bu durumdan ileri gelmektedir. Mediteran vegetasyonunun hakim olduğu yerler, Adalar, Marmara ve Boğaziçi sahilleridir. Fakat, sahilden uzaklaşınca veya dağa çıkılınca vegetasyonun derhal değiştiği görülür. Meselâ, Aydos dağının Marmara denizine bakan yamaçlarında Mediteran vegetasyonu, yani maki hakimdir. Halbuki kuzeye bakan yamaçları yayvan yarapklı ormanla örtülüdür. Büyükderede sahildeki yamaçlar maki ile örtülmüştür. Fakat Orman Fakültesine doğru, dere takip edilirse, yayvan yapraklı ormanla karşılaşılır. Burası *Fagus orientalis* ile karakterize edilmiştir. Karadeniz bölgesinin alçak kısımlarında daha ziyade maki bulunur. Fakat terkibine *Quercus coccifera* (Kermes meşesi) yerine *Laurus nobilis* (Defne) girmiştir. Keza *Prunus laurocerasus* (Karayemiş), *Vaccinium arctostaphyllos* (Ayı üzümü) ve *Rhododendron ponticum* (Orman gülü) Karadeniz sahası için karakteristiktir. Bu bitkileri ve makinin dağlık yerlerde ormana intikalini Zonguldak gezisinde Devrek yakınlarında görmek kabil olmuştur. Denize bakan yamaçlarda umumiyetle maki hâkim-

dir. Fakat yüksek kısımlarda meşe veya kayın ormanına rastlanır. Kayın daha ziyade ratıp yerlerde yetişir; meşe ise kurak sahaları tercih etmektedir.

Eskişehir istikametinde yaptığımız gezide de, makinin vadiyi takiben hayli içeri doğru uzandığını ve müteakiben orman bölgesinin başladığını görmüştük. Anadolunun sahilleri takip eden dağları denizden gelen rüzgârı tutmakta, bu yüzden iç kısımlar kurak kalmaktadır. Bunun neticesi olarak mediteran vegetasyonunun iç kısımlara kadar devamına mani olunmaktadır. Ancak, Marmara ve Ege denizi sahillerinde dağlar sahile paralel olmadıkları için, mediteran vegetasyonu bu bölgelerde çok daha derinlere kadar sokulabilmektedir. Bu duruma bir faktör daha ilâve edebiliriz. O da dağların bizzat yükseklikleridir. Bir dağa çıkıldıkça rutubet artar, buna mukabil suhunet düşer. Bu hali bariz olarak Uludağ'da görebiliriz.

Eskişehir istikametinde yaptığımız seyahatte, bir taraftan denizden uzaklaşırken, diğer taraftan yükselmekte idik. Vegetasyonun acayip kademelerini, her iki faktör göz önünde tutulursa kavramak güç değildir. Çünkü evvelâ sahilde maki varken, bunu orman takip etmiş, fakat tekrar maki bölgesinden geçilmiş ve nihayet yarı çöl sahasına varılmıştır. Bitki örtüsünün bugünkü vaziyetine insan eli de müdahale etmiştir. Bir çok yerlerde orman tahribatı yapılmış olup yer yer münferit ağaçlara rastlanmaktadır. Böyle bir durum oranın esas vegetasyonu hakkında bize bazı işaretler vermektedir. Konya civarında ve Konya-Ankara yolunda ağaçların eksikliği ve vegetasyonun hususiyeti, bu sahanın yarı-çöl olduğunu göstermektedir. Ankara'da yamaçlarda ve şehir dolaylarında ağaç ve çalılıklara ve tipik step bitkilerine rastlanmıştır. Burası step bölgesine dahildir. 800 m. gibi bir yükseklik, step-orman sınırını teşkil ederse de, *Stipa* (Sorguç otu) ve *Amygdalus* (Badem) ve diğer bitki çeşitleri tamamen step için karakteristikdirler. Konya'da bu gibi step bitkileri yoktu. Ancak, Meram, yarı-çöl içinde bir «Oasis» teşkil eder. Dağlık kısımlar fakir birer otlak halindedir.

Yağış azlığından dolayı bu bölgede akıntısız göller meydana gelmiştir. Tuz gölünde olduğu gibi zemin ve su tuzludur. Neticede tuz gölleri ve tuz çölleri teşekkül etmiştir. Bu sahanın kendine mahsus vegetasyonu vardır. İrak ve kuzey Afrikada olduğu gibi hakikî çöl Türkiyede mevcut değildir. Türkiyenin en yüksek dağlarında ağaçsız Alp vegetasyonuna rastlanır. Bu vegetasyon, Avrupanın Alp dağlarından ve diğerlerinden, yaz kuraklığı sebebile, tipik Alp çayırlıklarının eksikliği ile ayırt edilir. Burada vegetasyon bir nevi çöl karak-

terini taşır. Dikenli olan ve yastıklar teşkil eden *Acantholimon* (Kardikeni) ve *Astragalus* (Geven) cinsleri en çok rastlanan bitkilerdir. Bu nebatlar dağ eteklerine kadar inerler, hatta ormansız yüksek düzlüklerde bile rastlanır. Meselâ, Tuz gölü civarında, Ankarada, Ankara-Eskişehir arasında olduğu gibi.

Doğu Anadolunun dağ vegetasyonu, nebat coğrafyası, floristik bakımdan ayrı bir konu teşkil eder. Bu bölge, bir çok enteresan problemler bakımından tetkike şayandır. Bu açıklama, Farmakobotanik Enstitüsü doçent ve asistanları ile birlikte Nisan ve Mayıs 1956 aylarında yaptığımız ekskürsiyonlardaki müşahedelerimin küçük bir kısmını teşkil etmektedir. Bu satırların yazarı, tetkiklerin sonunda neticeleri bilimsel bir makale halinde yayınlamayı düşünmektedir.